

Rombowski. Aleksander: Rękopis byczyński. Pamiętnik literacki, 1952. Rocznik 43 s. 606 - 609

"Oryginał rękopisu byczyńskiego zwanego dotąd niesłusznie kancjonałem byczyńskim, mieścił się jeszcze przed półwieczem w zbiorze byczyńskim na Śląsku.^{1/} Pierwszą o nim wiadomość posiadamy z roku 1857, z czasów pastora byczyńskiego Gotthilfa Lebrechta Immanuela Wothego, który urzędował w Byczynie od 23 listopada 1856 roku: według Zofii Szembekówny rękopis ten nabył pastor Koelling i darował kościołowi. /.../ Oryginał już dawno zaginął, pozostała natomiast kopia przechowywana obecnie przez Bibliotekę Ossolińskich we Wrocławiu. Kopię sporządziła na początku tego wieku Zofia Szembekówna. Korzystał z kopii Stanisław Lempicki i stwierdził luterński charakter rękopisu. Lempicki napisał o manuskrypcie rozprawkę pt. "Nieznany kancjonał z Byczyny na Śląsku z XVII w."

"Stwierdzam od razu, że 1/ nie jest to nieznany rękopis, 2/ nie jest to kancjonał i 3/ prawdopodobnie nie pochodzi z XVII w."

/..../

"2. W czasie pisania manuskryptu istniało wiele ewangelickich kancjonałów drukowanych, nie było więc potrzeby układania nowego, zwłaszcza jeśli niedbałość zbieracza wyłączała z góry wszelką możliwość edycji. Znaczna część rękopisu byczyńskiego wzoruje się nie tylko w słownym wyrażeniu, lecz nawet w następstwie pieśni nakancjonale toruńskim z r. 1601. Im bardziej zbliżamy się do końca manuskryptu, powstaje i rośnie zamieszanie w porządku treściowym. Rękopis wchłonał w siebie poza pieśniami religijno - lirycznymi pieśni, a może zresztą wiersze treści historyczno - biblijnej, świeckiej /historycznej i innej/, wreszcie różne notatki kronikarskie. Te występują bez ładu i składu i idą np. w następującej kolejności: lata 1605 - 1669, 1655 - 1699, 1341 - 1353, 1266, 1418, 1699. /...../ Początek notatek nie zachował się. /Wyrwana kartka czy też kartki/. /..../ Prawie wszystkie pieśni /czy też wiersze/ i całość not kronikarskich od roku 1699 zapisała jedna ręka. Ręka więc pierwsza przepisywała rzeczy różne i stworzyła pewnego rodzaju "silva rerum" o przewadze pieśni historyczno - kościelnych. Zbiorku tego żadną miarą nie można więc nazwać kancjonałem

1/ Obecnie Biblioteka Ossolińskich we Wrocławiu, rkps 5728 I, s. I.

Jedna z pieśni została przepisana z kancjonału królewieckiego z r. 1684. L. Kúhn zestawiał spis pieśni tłumaczonych w rękopisie byczyńskim z języka niemieckiego na polski i określił ewentualny stosunek tych pieśni do drukowanych w innych kancjonałach polskich w dziele pt. "Deutsche Kirchenlieder in Polen" Rastenberg 1858. Abt. 2, s. 25 - 26 /ustęp 2/; Abt. 3. s. 7 poz. 1069; s. 10 poz. 1139 itd.

Rombowski odnalazł we Wrocławiu nieznaną bibliografom zbiorę pieśni kościelnych z r. 1706: "Pieśni Niektórych Duchownych przetłumaczonych Porządek. We Wrocławiu Jan Jancka, literami Baumańskim /sic./ drukował /1706/ 8°. Biblioteka Uniw. Wrocławskiego 8 V $\frac{246}{63}$ - .

Rombowski przypuszcza, że druk ten może być pierwszym wydaniem rozszerzonego treściowo zbioru pieśni duchownych z r. 1717. Zbioru tego Rombowski nie znalazł w żadnej bibliotece. Wiadomość o nim cytują Estreicher za E. Oloffem.

"Edycja z r. 1706 zawiera utwory: 1/ O wierze krześcijańskiej, 2/ Oto Jezu kochany, 3/ Racz się, Jezu; knam nakłonić, 4/ Chwalaż Bogu, kazanie, 5/ Sjon płacze, lamentuje, 6/ który na Boga wszystko daje, 7/ Chwalcie społecznie, 8/ Krześcijaństwo, radowanie mamy, 9/ Wszystko dobrze, co Bóg czyni, 10/ Chwała Bogu z wysokości. Pieśni tych - poza nr 9 nie było w kancjonałach wrocławskim /tzw. brzeskim/ z r. 1673, są natomiast - prócz nr 1, 7, 8, - w naszym rękopisie byczyńskim. Teksty tu i tam - pomijając pewną modernizację języka, cechy gwarowe i błędy językowe "redaktora" lub może kopisty rękopisu - występują zupełnie te same. /...../ Zależność zniekształconej treści rękopisu od druku jest tak jaskrawa, że nie ulega wątpliwości przepisywanie tekstów przez "redaktora" bezpośrednio lub pośrednio z druku".

Rombowski przypuszcza, że rękopis mógł powstać w latach 1706 - 1711, jeżeli zbiorę pieśni z r. 1706 był pierwszym wydaniem, albo w latach 1699 - 1711.